

Бондаренко В. Д.

**КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ
НПУ ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ УКРАЇНИ:
ПОСТАТІ, ПОДІЇ, ФАКТИ**

Кафедра культурології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, що сьогодні працює у складі Інституту філософської освіти і науки, від часу свого утворення у 1964 році і по сьогодні виконує роль загальноуніверситетської кафедри. У різні часи її викладачі доносили до студентства університету знання з культурології, історії культури, релігієзнавства, етики та естетики, формуючи, разом з іншими кафедрами соціогуманітарного профілю, у майбутніх педагогів необхідні світоглядні орієнтири й аксіологічні установки.

Поява кафедри наукового атеїзму (а саме таку назву мала кафедра у 1964 році) у Київському державному педагогічному інституті імені О. М. Горького вочевидь пов'язана із формуванням нової парадигми ставлення радянської влади до релігії, церкви і віруючих. Адже саме на цей час припадає усвідомлення правлячим режимом невідворотності довготривалого співіснування матеріалістичного світогляду та системи інститутів радянського суспільства і держави, з одного боку, та релігії і церкви, з іншого. Незахищеність останніх, під тиском всемогутньої репресивної машини та державного атеїзму, активізувало питання вивчення цих феноменів і певної їх інтеграції в існуючу суспільну систему.

Таких підходів вимагала і міжнародна обстановка, в якій виявився тодішній СРСР та його сателіти. Відійшли в минуле ідеї “світової революції”, сталінський експансіонізм та хрущовські ідеї перемоги соціалізму в змаганні з капіталізмом, що поставили світ на межу ядерної війни в часи “карибської кризи”. На порядок денний вийшла концепція тривалого співіснування двох соціально-економічних систем чи того, що під них камуфлювалося. Відтак актуалізувалися прагнення у дотриманні прав людини, зокрема і права на свободу совісті як однієї з фундаментальних людських свобод. Світ розвивався у напрямку від “Загальної декларації прав людини” до так званого Гельсінського заключного документу, які, попри усю їх незручність для комуністичної

ідеології і практики “реального соціалізму”, не могли не враховуватися радянським політичним керівництвом. Крім того, порушення прав людини підірвало радянський лад із середини, породжуючи досить потужний дисидентський рух у релігійному середовищі країни.

За таких умов і постала необхідність предметного вивчення “ідеологічних опонентів” організації атеїстичної контрпропаганди та системного проведення атеїстичної роботи як складової “комуністичного виховання” населення.

До цієї роботи залучалися як старі “богоборницькі” кадри, так і вчені, які усвідомлювали усю складність гармонізації життя суспільства, в якому релігія і церква були винесені на маргінеси й вважалися позасистемними елементами соціалістичної ідеології і тогочасного суспільства. В цьому сенсі новоствореній кафедрі пощастило. Її очолив загартований життям учасник війни, відзначений багатьма бойовими нагородами, прекрасний вчений Борис Олександрович Лобовик – доктор філософських наук, професор, один із кращих фахівців дослідження буденної релігійності. Робота в цьому сегменті вивчення релігійності, як відомо, вимагає бездоганного володіння соціологічним інструментарієм та знання психології віруючих. Роботи Б. О. Лобовика мали справді проривний характер і лягли в основу перш за все соціології і психології релігії, розвиток яких потребує необхідних зусиль і понині, оскільки і сьогодні тут відчувається певне відставання від досліджень світового релігієзнавства в цій царині.

До першого складу кафедри входили також Л. О. Ситенко, В. І. Голубович та Є. К. Дулуман. Постать Євграфа Калениковича Дулумана була помітною, колоритною та неоднозначною. Він мав ґрунтовну богословську освіту, священницький сан та серйозний послужний список в уставній діяльності, однак силою різних обставин відійшов від церкви і згодом став доктором філософських наук, професором. Євграфа Калениковича Дулумана вирізняло глибоке знання предмету дослідження зсередини. Його роботи вирізнялися глибиною аналізу, компаративістськими характеристиками і прогностичними висновками. Хоча, звичайно, як у роботі цих учених та їхніх колеґ-сучасників, так і в роботі кафедри загалом не обходилося та і не могло обійтись без штучної ідеологізації досліджень. Тому, поруч із тогочасними реалістичними дослідженнями, що мали, без сумніву, теоретичну й практичну цінність (“Конфесійно-соціологічні дослідження характерних рис сучасного віруючого”, “Гносеологічні та соціально-психологічні особливості релігійної свідомості”, “Практикум з етики та естетики” тощо), на кафедрі розроблялися і суто ідеологізовані теми, наприклад: “Критика апологетики християнської моралі”, “Науковий атеїзм і суспільний прогрес”, “Актуальні проблеми атеїстичного, морально-естетичного виховання в школі” та інші, що були даниною часу, коли розвиток тогочасного суспільства намагалися примирити з мертвонародженими ідеологемами комуністів, що в самій своїй основі

суперечать природі людини та суспільства, оскільки з часом із них вихолостили саму суть соціологічної ідеї – рівність людей, субсидіарність суспільства, перерозподіл суспільних благ, спільне благо тощо.

Наступальність атеїстичної пропаганди, характерна для хрущовського періоду, та відповідні їй розвідки науковців змінилися в період “брежнєвських десятиліть” правління традиційним протистоянням релігії й атеїзму, що супроводжувалося нечастими кримінальним та адміністративним переслідуванням віруючих. Відповідно, і в роботах вчених кафедри ставало більше об’єктивності, науковості та прикладних підходів до виховання у молодого покоління матеріалістичного світогляду. Тим більше, що йшлося про підготовку вчителів, які за визначенням повинні були бути носіями комуністичної ідеології. І навіть за штатних умов роботу вчених кафедри вирізняло намагання закласти наукову основу у викладанні суто ідеологічних дисциплін, позбутися грубих пропагандистських штампів, характерних для доби “державного атеїзму”, та розбудовувати частку основ толерантного ставлення радянських громадян, штучно розділених на віруючих та атеїстів.

Чимало зусиль у цьому відношенні доклав доцент кафедри, кандидат філософських наук, а згодом виконавач обов’язків завідувача Микола Васильович Філоненко – відомий фахівець у галузі вивчення православної релігійності, який багато зробив для осягнення цього наймасовішого феномену релігійного життя в Україні, розуміння тих процесів, що відбувалися в церкві та поза нею. До особливих заслуг Миколи Васильовича слід віднести те, що він один із перших в Україні опрацьовував соціальну концепцію церкви, реалізація якої привела згодом до знаходження реальних форм співпраці між віруючими та невіруючими, що цементували суспільство і не продовжували штучних ліній його розколу.

В 70-х роках (1973 та 1979) кафедра наукового атеїзму розширила спектр дисциплін, які викладали працівники кафедри, і до неї було долучено викладання етики та естетики. Кафедра поповнилася новими яскравими особистостями. На ній почали працювати Галина Костянтинівна Полікарпова, Елеонора Михайлівна Єлігулашвілі, Феодосій Андрійович Місюра, Наталія Георгіївна Ігошкіна, Алла Євгенівна Дорога, Жанна Олександрівна Безвершук та інші.

Сьогодні важко переоцінити роботу цих вчених, котрі, крім своєї викладацької та наукової діяльності, проводили величезну позакласну роботу з майбутніми педагогами, долучаючись до істинного естетичного виховання та морально-етичного ставлення. Завдяки цим подвижницьким зусиллям сотні й тисячі молодих педагогів, які їхали працювати в школах України та багатьох союзних республік, стали провідниками принципів високої моралі та естетичного осягнення світу. Це суттєво посилювало роль їхньої просвітницької місії та учительства, особливо на селі, де вчителі складали передову частину сільської інтелігенції, діяльність якої позначалася на усіх сферах життя людей. Саме вчителі, яких надихнули наші викладачі, стали організаторами аматорських театральних,

співочих і танцювальних колективів, студій художньої творчості, образотворчого мистецтва тощо. Тим більше, що роки навчання у столиці України – великому культурному і мистецькому центрі – створювали додаткові можливості для естетичного формування майбутніх педагогів. З тих пір широке використання цих можливостей стало традиційним для викладання нашої кафедри і сьогодні лише поглиблюється.

У 1982 році Борис Олександрович Лобовик переходить на роботу до Інституту філософії АН УРСР, де очолює відділ наукового атеїзму, створивши чудовий науковий колектив, здатний вирішувати як завдання глибокого наукового пошуку в царині важливих філософських дисциплін – релігієзнавства, етики та естетики, так і здійснювати на високому рівні викладання перелічених дисциплін та вести позааудиторну виховну та просвітницьку роботу як у рамках інституту, так і за його межами.

В середині 1980-х років, коли кафедру очолив Микола Михайлович Закович (який, як і Б. О. Лобовик, керував колективом кафедри впродовж вісімнадцяти років), країна і радянське суспільство постало перед необхідністю переосмислення парадигми власного розвитку. Це не могло не торкнутися дисциплін соціогуманітарного блоку, які були покликані не лише описувати суспільні процеси, що суттєво пришвидчувалися, але й виконувати евристично-прогностичну функцію та передбачати результати суспільних перетворень.

Зокрема, слід надати деякі оцінки діяльності того покоління суспільствознавців, яке працювало в межах догматизованої теорії суспільного розвитку і, відповідно, не могло розкрити усю силу свого творчого потенціалу, але попри це внесло немалий вклад у розвиток соціогуманітарного знання.

Сьогодні нерідко можна почути іронічні нотки в оцінках діяльності кафедр та наукових підрозділів із так званого наукового атеїзму, наукового комунізму, діалектичного матеріалізму, історичного матеріалізму, марксистсько-ленінської етики та естетики тощо. Звичайно, такі погляди мають право на існування.

Однак, на те, що відбувалося, слід подивитись і з іншого боку. Радянське суспільствознавство поставало і розвивалося у вкрай поляризованому світі й не могло бути нічим іншим, як виправданням існуючого суспільно-політичного ладу, його ідеологічним адвокатом і частиною системи ідеологічної обробки своїх громадян.

Правда, водночас догматизм у роботі вчених-суспільствознавців поволі відступав, даючи спочатку незначний, а потім все більший простір для наукових розвідок, що базувалися на реальному аналізі суспільних процесів. За загальним визнанням, наприклад у 70–80-х роках ХХ століття в рамках наукового атеїзму захищалося не більше 5% дисертаційних робіт, присвячених так званому позитивному аспекту наукового атеїзму (власне атеїзму) від їх загальної кількості. Основний же масив складала собою суто релігієзнавчі дослідження, нехай спотвореного та штучно препарованого системою релігійного середовища країни. Це ж саме

можна сказати і про інші філософські дисципліни. Головне полягало в іншому: навіть за умов повного панування різного роду ідеологем і догм, суспільствознавство й філософія як такі продовжували функціонувати і зберегли тяжіння до дослідження традиції та намагалися реально оцінити соціальні трансформації й систематичні зміни у розвитку суспільства.

Новий завідувач кафедри додав до змісту її роботи проблематику власних досліджень, що стосувалися розвитку обрядово-святкової складової релігійно-церковного комплексу та становлення системи нових свят й обрядів радянської доби. Ці інтереси досліджень М. М. Заковича вийшли на рівень загально культурологічної тематики та історії культури. Дослідження обрядовості, як релігійної, так і радянської, в той час також не вирізнялися глибокою об'єктивністю та намаганням проникнути в сутність предмета. Тут, як і скрізь, у соціокультурних дослідженнях спостерігається вплив базових радянських ідеологем, що не сприяли осягненню святково-обрядового комплексу як процесу інтеграції нового і традиційного, а як протиставленню нових свят і обрядів традиційним, із неодмінним їх релігійним змістом. Саме бездумне механічне заміщення одних обрядів іншими (скажімо, хрестин дитини на її звіздини чи храмових свят на з'їзди села) та позбавлення радянських свят і обрядів цілепокладання призвели до майже повного їх забуття.

Однак, із точки зору необхідності виявлення історичних форм світового обрядового комплексу, дослідження тогочасного феномену свят та обрядів було здійснене не досить якісно, зокрема і працівниками кафедри. Аспірантура, яку було відкрито на кафедрі у 1983 році, почала функціонувати саме в руслі дослідження святково-обрядової проблематики. Перші теми аспірантів В. А. Долгінцевої та В. В. Маслова і стосувалися студентської обрядовості й трудових традицій. Починаючи з 1983 року, на кафедрі починають працювати А. Є. Дорога, Т. О. Безвершук, Н. Г. Ігошкіна та ціла плеяда релігієзнавців – О. П. Магеря, В. М. Арестов, В. В. Чуприна, які досліджували проблеми співіснування релігії та культури, історію церковного мистецтва, релігійного екстремізму, раціональних особливостей функціонування релігійно-церковного комплексу тощо. Під їхнім керівництвом захищають свої кандидатські дослідження Я. Янченко, В. Ларіонова, А. Марков, М. Стефанов, Н. Коган, Н. Звенюк та інші.

Цей період роботи кафедри співпав із радикальними суспільно-політичними трансформаціями, викликаними горбачовською перебудовою. Соціогуманітарний блок дисциплін, як відомо, переживав у той час найзначніші зміни, пов'язані з утвердженням плюралістичності підходів дослідження у сфері суспільного життя та утратою марксизмом-ленінізмом свого пануючого впливу в цій сфері.

Ці болючі зміни відбувались шляхом еволюції визначень самих галузей знань та окремих спеціальностей, змісту дослідження, форм і методів їх проведення, відходу від догматизму та повернення до принципів

науковості, об'єктивності, структурно-функціонального аналізу явищ соціально-політичного життя та історії тощо. Дослідження в соціально-гуманітарній сфері втратили ідеологічне навантаження і вперше за довгі роки ставали справді науковими дослідженнями. Те ж саме стосувалося і питання викладання цього блоку дисциплін.

Разом із цими змінами змінювалася і назва кафедри. В 1990 році з кафедри наукового атеїзму, етики і естетики вона перетворилася на кафедру етики, естетики, історії та теорії релігії і атеїзму, а вже у складі соціально-гуманітарного факультету, деканом якого був професор Б. І. Андрусішин, із січня 1990 року кафедра отримала свою нинішню назву – кафедра культурології. Того ж року, пройшовши низку суттєвих трансформацій, постала і наукова та навчальна спеціальність “релігієзнавство”. З відмінної монополії комуністичної ідеології свою “марксистсько-ленінську визначеність” втратили і решта спеціальностей, що були розроблені й викладались вченими кафедри.

В останні роки існування СРСР, а особливо з появою України як самостійної держави, предмет соціогуманітарних наук суттєво розширюється і поглиблюється. Зокрема, коли мова йде лише про релігієзнавство, то саме в цей період вчені-релігієзнавці починають дослідження реально діючих об'єктів, що вільно розвиваються у суспільстві та стають рядопокладеними учасниками змін і стають відчутними в соціумі.

Отже, церква починає діяти в нових суб'єктно-об'єктних відносинах, вона перестає бути простим об'єктом вивчення та препарування, а стає помітним суб'єктом суспільних трансформацій. Релігійна мережа України та інших пострадянських країн починає швидко зростати. Це зростання носить не лише екстенсивний, але і яскраво виражений якісний характер. Поволі постає духовно-релігійна освіта, широка мережа церковно-релігійного просвітництва, система релігійних засобів масової інформації, релігійні спільноти та братства, як засіб реалізації соціальних проектів церкви, широка мережа монастирів, церковних виробництв, церква починає виступати як помітний виробник сільськогосподарської та культурно-побутової традиції тощо.

Технічні зміни в релігійному житті країни сталися у зв'язку з відродженням Української греко-католицької церкви, що тягли за собою складні процеси в українському православ'ї, пов'язані з церковними розколами та відродженням національно орієнтованих православно-церковних утворень, своїх максимум у цілісному та якісному рості сягають протестантські церкви, перелік яких відчутно доповнюється появою досить сильних, харизматичних рухів, відроджується мусульманство й інші традиційні релігії, що колись існували на території України. Розпочинається також потужне проникнення в Україну певних релігій, окремі з яких мають ознаки деструктивних, поруч із цим іде становлення нової моделі державно-церковних відносин, а саме: церква входить в

існуючу систему суспільних інститутів і стає учасником процесу становлення в Україні громадянського суспільства.

Вся ця проблематика стала об'єктом дослідження релігієзнавців у кінці минулого століття, не менше проблемних питань постало і перед культурологами. Це завдання відкритості України світові поклато початок дослідженням спектру культурних явищ, що розпочалися раніше, за "залізною завісою". Фахівці в галузі етики та естетики також постали перед питанням кардинальної логіки ціннісної школи попереднього суспільства та формування аксіології нової доби. Разом із науковим пошуком, що його вели працівники кафедри, відпрацьовувався зміст нових курсів релігієзнавства, культурології, етики та естетики. Нові наукові та методичні налаштування викладачів кафедри мали на меті передусім донести до студентства все багатство світової гуманітарної думки. Саме тому 90-ті роки вимагали гуманітарних зусиль з осмислення нових явищ і підготовки підручників та наукових посібників, покликаних прийти на зміну заідеологізованій навчальній літературі попередніх періодів.

Результатом такої роботи, яку провели працівники кафедри, стала монографія Ж. О. Безвершук "Світова та вітчизняна культура" (1992 р.), колективний навчальний посібник "Зарубіжна та українська культура", за редакцією професора М. М. Заковича (2000 р.), "Релігієзнавчий словник", що створювався у співпраці вчених кафедри, відділами Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України та кафедри релігієзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка. У цьому передусім слід згадати також підручник "Релігієзнавство", працю В. В. Чуприни та О. П. Магері "Православ'я: український вимір", навчальний посібник "Культурологія", що витримав п'ять перевидань, працю Г. С. Меднікової "Українська та зарубіжна культура ХХ століття", словник-довідник "Історія культури в термінах і назвах" авторства Ж. О. Безвершук та багато інших фахових праць, що справили суттєвий вплив на розвиток сучасного релігієзнавства, культурології, етики та естетики. Отже, важливо констатувати, що на початку 2000-х років кафедра постала як науково-дослідницький, педагогічний і методичний центр, в роботі якого брали участь відомі вчені та знані фахівці своєї справи. Також слід згадати, що в різні часи до дослідження завдань, що поставали перед кафедрою, долучалися академік НАН України О. С. Онищенко, академік НАПН І. А. Зязюн, професори В. І. Лубський, П. Л. Яроцький, Т. Г. Горбаченко, Л. Г. Конотон, І. І. Мигович, П. І. Косуха та інші.

З 2001 року кафедру культурології очолює автор цих рядків, проф. В. Д. Бондаренко, який здійснює керівництво нею і сьогодні. З початку 2000-х років перед кафедрою було поставлене завдання стати центром наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації для цієї системи педагогічних навчальних закладів країни, що відповідало лідерським позиціям Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова серед педагогічних вищих навчальних закладів України.

Перші роки XXI століття роки відзначилися й ключовою подією в історії кафедри – початком підготовки спеціалістів з релігієзнавства. Першій набір студентів відбувся у 2002 році на соціально-гуманітарному факультеті. Професор М. М. Закович, який продовжував плідно працювати на розвиток кафедри, нарешті втілює свою мрію про відкриття відповідної спеціальності на базі НПУ імені М. П. Драгоманова і допомагав розробляти новий навчальний план підготовки бакалаврів, спеціалістів і магістрів релігієзнавства і, згодом, культурологів.

У зв'язку з цим, починаючи з 2002 року, кафедра стала випусковою, а на її базі почали готувати бакалаврів, спеціалістів і магістрів із релігієзнавства, а згодом – і з культурології. На кафедрі відкрита аспірантура і докторантура з релігієзнавства, культурології, а з 2013 року – з теології. Набір на підвищення кваліфікації до аспірантури та докторантури було збільшено в рази.

У 2005 році внаслідок структурної перебудови університету, котру започаткував ректор академік В. П. Андрущенко, кафедра увійшла до складу новоствореного Інституту філософської освіти і науки, який очолив відомий вчений, доктор історичних наук, професор І. І. Дробот. Завдяки знаходженню серед споріднених кафедр – кафедра культурології отримала новий етап у своєму розвитку. Вона неодноразово перемагала за показниками високої науково-педагогічної діяльності. Кафедра отримала завершений цикл підготовки науково-педагогічних працівників вищої кваліфікації з того часу, коли на її основі розпочала свою роботу спеціалізована вчена рада з релігієзнавства та естетики, яку очолив проф. М. М. Закович, а з 2015 року – проф. Ю. П. Чорноморець.

З 2008 року за рішенням Вченої Ради НПУ імені М. П. Драгоманова було створено в структурі університету кафедру етики та естетики і призначено її завідувачем доктора філософських наук, професора кафедри філософії Інституту філософської освіти і науки Т. І. Андрущенко. Це дало можливість ще більшою мірою попрацювати над розв'язанням тих завдань, що їх кафедра ставила перед собою. Тим більше, що саме в ці роки її склад посилили професори В. Є. Єленський, який очолив Центр релігієзнавчих досліджень, М. М. Черенков, Ю. П. Чорноморець, І. В. Богачевська, І. Б. Остащук та багато інших працівників, значна кількість яких пройшла своє наукове і педагогічне зростання у стінах кафедри культурології. Нині на ній працюють 35 викладачів, серед яких 8 докторів наук та 20 кандидатів наук.

Кафедра перетворилась не просто в один із найбільших осередків підготовки релігієзнавців та культурологів, але й ще вирізняється з-поміж інших подібних центрів зорієнтованістю на провідну з релігієзнавчої та культурологічної тематики, до потреб педагогічної системи в Україні. Розробка такого своєрідного прикладного аспекту цієї проблематики дає можливість поглибленої роботи на стику наук і вимагає практичного втілення. Звідси, добре розвинені робочі стосунки кафедри з державним

органом у справах релігії, провідними духовними навчальними закладами країни, виставковими центрами, музеями та концертними залами.

Критерій наукового знання, що забезпечується працівниками кафедри, об'єктивується найбільш повною мірою в їхніх публікаціях та в наукових заходах як в Україні, так і за кордоном. Серед основних праць останнім часом світ побачили монографічні дослідження, зокрема: "Чужий. Інший. Близній. Філософія діалогу як філософія Третього" проф. Є. В. Більченко, "Мистецтво постмодернізму як фактор адаптації особистості" проф. Г. С. Меднікової, "Феномен екуменізму в сучасному християнстві" доц. О. С. Кисельова, "Етнокультурна царина духовно-релігійних обрядів української ментальності: усталеності та інновації" доц. С. А. Хрипко, "Серп холодної луни: реконструкція моделей чутливості" доц. О. О. Кирилової, "Державно-церковні відносини в Україні: історія, сучасний стан та перспективи розвитку" проф. В. Д. Бондаренка та Б. І. Андрусишина тощо, а також десятки статей у наукових фахових виданнях.

Останніми роками кафедра взяла участь у численних міжнародних загальноукраїнських конференціях. Серед них слід відзначити такі: Міжнародний науковий форум "Простір гуманітарної комунікації", Конгрес молодих дослідників релігії, Конгрес вчителів предметів духовно-морального спрямування; науково-практичні конференції: "Релігійна освіта та її альтернативи у загальноосвітній школі: європейський та український досвід", "Українська та світова релігієзнавча думка: історія і сучасність", "Релігієзнавство, філософія релігії і теологія: від проблеми співіснування до взаємодії", "Філософія і релігія в просторі сучасної культури", "Українська регіоніка у контексті діалогу культур: теоретичний та прикладний виміри" та ін.

Окрім наукової роботи, кафедра культурології проводить відомі по всій Україні мистецько-просвітницькі заходи: Тиждень мистецтв, Фестиваль релігійного мистецтва, Музично-поетичний фестиваль "Одна маленька свічка".

Тиждень мистецтв продовжує давню естетично-виховну традицію кафедри, коли, починаючи з 1970 року, викладачі кафедри разом зі студентами відвідували Перший кінофестиваль "Молодість". Культурологічний захід "Тиждень мистецтв" був започаткований у 2007 році професором кафедри Галиною Сергіївною Медніковою та студентським лідером (на сьогодні викладачем кафедри) Сергієм Сергійовичем Русаковим. Протягом тижня навчальні аудиторії й університетські приміщення перетворюються на мистецькі платформи для інсталяцій, музейних експозицій, картинних галерей, творчих зустрічей, майстер-класів і просвітницьких лекцій.

За проведені 7 тижнів мистецтв студенти університету зустрілися з відомими акторами, письменниками та діячами мистецтв: Ніною Матвієнко, Дмитром Андрієнком, Андрієм Дзеджулою, Дмитром Чекалкіним, Анатолієм Гнатюком, братами Капрановими, Юрієм

Макаровим, Данилом Яневським, Павлом Гудимою, Іреною Карпою, Юрієм Андруховичем, Сергієм Жаданом, Юрком Іздріком; побачили картини художників Богдана Задорожного, Анатолія Тертичного, Наталки Задорожної, Валерія Франчука, арт-групи “Р.Е.П.” (Микити Кадана, Жанни Кадирової, Ксенії Гнилицької, Лесі Хоменко), Аліси Нікітіної, Миколи Мамчура, Володимира Кузнєцова.

Разом зі своїми партнерами МГО “Молодіжна асоціація релігієзнавців” в Інституті філософської освіти і науки відновила традицію проведення Фестивалю релігійного мистецтва. Починаючи з 2008 року, кафедра культурології стала ініціатором відновлення фестивалю на базі Інституту філософської освіти і науки вже під назвою “Фестиваль релігійного мистецтва” з гаслом “Від релігійного мистецтва до релігійної освіченості”.

На даний час були проведені п'ять фестивалів (крім тих, що були проведені в Інституті філософії імені Г. С. Сковороди). За час проведення фестивалів релігійного мистецтва на сцені актової зали нашого університету виступили православні хори та колективи з УПЦ (хор КДАіС, хор регентського відділу Інституту мистецтв, “Алетейя”, “Кант”) та УПЦ КП (хор КПДА), римо-католицькі мистецькі гурти (“Кана”), іудейські танцювальні, театральні колективи (“Лехаїм”, “Єврейський театр”) тахасидські наспіви, мусульманські танцювальні й співочі колективи (“Тугантел”, “Шатлик”, “Ізгелек”), протестантські рок- і джаз-групи (церква “Хілсонг”, “Воскресенье”), неоязичницькі (“Вольниця”, “Сонечко”, “Верєя”), вайшнавські бхаджани (“Навадвіпа”), буддійський флейтист. Студенти та гості фестивалю мали змогу відвідати виставку прикладного релігійного мистецтва і побачити християнські ікони, мусульманську каліграфію-вишивку та розкішно оздоблений Коран, буддійські статуї та картини, скульптури, фото відомих релігійних центрів, кулінарне мистецтво вайшнавської традиції, релігійне кіно, театральні постановки, майстер-класи з писанкарства тощо. В рамках фестивалю були організовані зустрічі в релігійних центрах: синагога, лютеранська кірха, християнські собори. Слухали лекції Ірини Клімової, Наталі Касянчик, Катерини Новікової, Георгія Аїстова, Таріка Сархана про релігійне та сакральне мистецтво євреїв, християн, кришнаїтів, мусульман.

Фестивалі релігійного мистецтва показали свою ефективність для подолання відчуження та неприйняття релігії в студентському середовищі. Студенти перестають лякатися релігійного, як “іншого”, архаїчного і починають розуміти релігійні традиції як частину духовного й культурного життя України.

В 2012-13 роках кафедрою культурології було ініційовано проведення циклу лекцій і музичних вистав, присвячених 1130-річчю пам'яті князя Аскольда під назвою “Перший християнський князь”. Інститут філософської освіти і науки спільно з Інститутом мистецтв та Церквою Святого Миколая проводив цикл зустрічей, які об'єднані ключовою

постаттю давньоруської культури – князем Аскольдом. Захід був спрямований на студентську молодь Києва, яка цікавиться історією, культурою, філософією, та всіх охочих і спраглих до нових знань. Лекції, які прочитав випускник відділення релігієзнавства Сергієм Савченко: “Князь Аскольд: погляд крізь віки”, “Диво у Влахерні”, “Від Аскольда до Володимира”, “Аскольд у літописних джерелах”. Всі заходи відбувалися в Церкві Святого Миколая на Аскольдовій могилі.

Наші студенти та викладачі кафедри є активними творцями в українському культурному просторі – вони продукують мистецькі твори, літературні експерименти, поетичні збірки. С. С. Русаков, Є. В. Більченко, О. О. Кирилова мають свої літературні видання. Такими є проекти “Щоденник”, “ПРОдайте їсти”.

Кафедра є постійним організатором міжнародних молодіжних релігієзнавчих літніх шкіл. Зокрема, починаючи з 2005 року такі дослідницько-просвітницькі заходи присвячувались православ'ю, католицизму, іудаїзму, ісламу, неорелігіям. Кафедра культурології є одним із партнерів багаторічного наукового семінару з ісламу, базою якого є згадуваний уже Центр релігієзнавчих досліджень під керівництвом проф. В. Є. Єленського.

Впродовж 50-літньої історії кафедри в процесі наукових досліджень утворилося кілька наукових шкіл, серед яких “Гносеологічні корені релігії та буденна релігійна свідомість”, “Культурологія як чинник формування особистості”, “Християнська та світська соціальна філософія”, “Світська і церковна школи в освітньо-виховному просторі України”, “Державно-церковні відносини в Україні та в світі”. Безпосереднє відношення до становлення і розвитку цих наукових шкіл мали професори Б. О. Лобовик, Є. К. Дулуман, М. М. Закович, В. Д. Бондаренко, В. Є. Єленський, Г. С. Меднікова, Є. В. Більченко; доценти В. М. Арєстов, М. В. Філонеко, Ж. О. Безвершук, Т. О. Котлярова, В. Л. Хромець та інші.

В центрі уваги працівників кафедри завжди була організація і методика навчальної роботи. Підготовка студентства вимагає від викладачів кафедри постійної роботи над собою. Удосконалення не лише відповідних нормативних курсів, а й створення чималої кількості спецкурсів, зокрема проф. Ю. П. Чорноморця (“Християнська теологія і філософія”), проф. В. Є. Єленського (“Сучасний стан релігійних процесів в Україні та світі”), проф. Г. С. Меднікової (“Методика викладання культурології”, “Філософія і теорія медіа”, “Актуальна культура кінця ХХ – початку ХХІ ст.”), проф. Є. В. Більченко (“Культура і релігія”, “Традиційні культури Сходу”, “Релігійна культурологія”, “Культурологія творчості”), проф. І. В. Богачевської (“Східнохристиянська культура”), доц. В. Л. Хромця (“Постструктуралізм в гуманітарних науках”, “Дисциплінарне релігієзнавство”), доц. Т. О. Котлярової (“Основи християнської космології”, “Класична буддійська філософія”), доц. Я. Д. Пруденко (“Мистецтво новітніх технологій”), доц. Д. В. Брильова (“Ісламська культура”, “Культура доколумбової Америки”, “Традиції

культури Африки, Австралії та Океанії”) та інші, що суттєво урізноманітнюють навчальний матеріал, акцентуючи увагу студентства на найбільш актуальних питаннях навчальних дисциплін, що викладаються силами працівників кафедри. Серед таких спецкурсів, що читалися останніми роками, слід відзначити такі: “Соціальна християнська філософія”, “Релігія і глобалізація”, “Міжконфесійні та міжрелігійні відносини”, “Державно-церковні відносини”, “Сучасні екуменічні процеси”, “Соціальна доктрина Римо-католицької Церкви” проф. В. Д. Бондаренка.

За час свого існування кафедра стала невід’ємною частиною українського освітньо-наукового та культурно-просвітницького простору. Вона має міцні зв’язки з науковими установами Національної академії наук України (Інститут філософії НАН України імені Г. С. Сковороди), Національної академії мистецтв України (Інститут культурології та Інститут сучасного мистецтва), Мистецьким арсеналом, Національною спілкою журналістів України та Національною спілкою письменників України, кафедрами культурології, етики та естетики і релігієзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національною академією педагогічних наук, Житомирським університетом імені Івана Франка, багатьма іншими вітчизняними і зарубіжними ВНЗ та науковими установами, зокрема: кафедрою філософії релігії та релігієзнавства МДУ ім. М. В. Ломоносова, Інститутом релігієзнавства Ягеллонського університету, Американським товариством християнських філософів, університетом Мічигана (Ен-Арбор, США), МГО “Молодіжна асоціація релігієзнавців” та іншими. Також посилені співпраця у сфері духовної освіти з такими вищими духовними навчальними закладами, як Київська духовна академія і семінарія (УПЦ), Київська православна духовна академія (УПЦ КП), Інститут релігійних наук св. Фоми Аквінського (РКЦ), Український католицький університет у м. Львові (УГКЦ), Українська євангельська теологічна семінарія (міждемінаційний богословський навчальний заклад, член Євразійської акредитаційної асоціації (ЄААА)), Український гуманітарний інститут м. Буча (Церква Адвентистів Сьомого Дня), Ісламський університет (ДУМУ), Київська духовна академія Свідомості Крішні (Товариство Свідомості Крішні в Україні) та інші.

Активне входження кафедри у вітчизняний та міжнародний контекст релігієзнавчих досліджень і поступальне поглиблення якості дослідницької та викладацької роботи дає можливість сподіватися на нові здобутки кафедри у підготовці фахівців із релігієзнавства, культурології та теології.

Сучасний науковий доробок викладачів кафедри культурології засвідчує достатню наукову зрілість колективу кафедри, його творчий потенціал та здатність вирішувати масштабні завдання, пов’язані з науковими дослідженнями і педагогічною роботою.

Таким чином, кафедра культурології готує фахівців зі спеціальностей “Релігієзнавство” та “Культурологія”. Перший випуск спеціалістів і

магістрів зі спеціальності “Релігієзнавство” відбувся у 2007 році. У 2009 році кафедра вперше випускає бакалаврів культурології. На 2014 рік кафедра культурології випустила близько 100 магістрів і спеціалістів культурології та релігієзнавства. Відбулися 8 випусків із релігієзнавства та 6 випусків із культурології.

Наші випускники на сьогодні працюють у державних органах, у науково-дослідницьких інститутах, у приватних та державних мистецьких установах (Галерея П. Гудими, PinchukArtCentre, Експериментаріум, Креативний простір “Часопис”, Національний музей типографії і книгодрукування, КМДА); викладають у ВНЗ (НПУ ім. М. П. Драгоманова, Кримський державний університет, Національний університет природокористування і біоресурсів, ліцеї і школи м. Києва). Крайні випускники відділень “культурологія” і “релігієзнавство” мають змогу вступити до аспірантури при кафедрі на спеціальності “релігієзнавство”, “теологія” та “теорія і історія культури” з культурології.

